

- גויים הוציאו אותו מחוץ לתחום, הרי יצא באונס.
"מי שהוציאוהו
גויים"
- או שנכנס בו רוח רעה ונטרפה דעתו ויצא חוץ לתחום, וכשהיה חוץ לתחום נהיה שפוי בדעתו, הרי יצא באונס.
"או רוח רעה"
- אף שייצא באונס, אינו יכול לצאת חוץ לארבע אמותיו, משום שלא קנה שם שביתה מערב שבת חוץ לתחום. הרע"ב במשנה ה' מבאר מהו השיעור של ד' אמות, דהתורה זכתה לו. דכתיב "שבנו איש תחתיו" וקומתו של אדם בינוני שלש אמות, ועוד אמה אחת לפשוט ידיו ורגליו.
"אין לו אלא ארבע אמות"
- אם הגויים החזירו אותו בשבת לתוך התחום, או שנכנס בו שוב רוח רעה וחזר לתוך התחום, כיון שקנה שביתה בעיר, נחשב כאילו לא יצא, ומהלך את כל העיר, וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. ודווקא שייצא באונס וחזר באונס לא הענישוהו, אבל אם יצא לדעתו וחזר באונס, או שייצא באונס וחזר לדעתו, אין לו אלא ארבע אמות.
"החזירוהו כאילו לא יצא"
- הוציאוהו גויים בשבת והניחוהו בעיר אחרת המוקפת מחיצות, או שהניחוהו בתוך דיר וסחר של צאן המוקפות גדר ("דיר" שמביאים צאן לשדות לזבל, "סחר" דיר של צאן בעיר).
"החזירוהו לעיר אחרת, נתנוהו בדיר או בסחר"
- הנך תנאים סברי כיון שהכניסוהו למקום מוקף מחיצות, כולו נחשב כארבע אמות, ולכן מהלך את כולה.
"רבן גמליאל זרבי אלעזר בן עזריה אומרים מהלך את כולה"
- הנך תנאים סברי כיון שלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום לא נחשב לו המחיצות כארבע אמות.
"רבי יהושע זרבי עקיבא אומרים אין לו אלא ארבע אמות"

- "מעשה שבאו
מפרנדיסין והפליגה
ספינתם בים"
- "רבן גמליאל זרבי
אלעזר בן עזריה הלכו
את כולה"
- "רבי יהושע זרבי
עקיבא לא זזו מארבע
אמות, שרצו להחמיר
על עיצמן"
- "פעם אחת לא נכנסו
לנמל עד שחשיכה"
- "אמרו לו לרבן
גמליאל מה אגו לירד"
- "אמר להן מותרין
אתם, שכבר הייתי
מסתכל, והיינו בתוך
התחום עד שלא
חשיכה"
- "מי שייצא ברשות
ואמרו לו כבר נעשה
מעשה"
- "יש לו אלפיים אמה
לכל רוח"
- מעשה היה, שבאו רבן גמליאל זרבי אלעזר בן עזריה ר' יהושע זרבי
עקיבא בשבת ממקום הנקרא פרנדיסין והתרחקה (=הפליגה)
ספינתם משפת הים לאמצעו.
- הנך תנאי הלכו בכל הספינה אף שייצאה מחוץ לתחום, משום
שהספינה מוקפת מחיצות.
- ר"י זר"ע לא הלכו בכל הספינה אלא נשארז בארבע אמותיהן, ואף
ששבתו באויר מחיצות מבעוד יום ויכלו להלך את כולה, מ"מ החמירו
על עיצמן, שלא יבואו להתיר היכא שלא שבתו במחיצות מבעוד יום.
- פעם אחת נסעו ארבעת התנאים הנ"ל בספינה וכשנכנסו לחוף הים
("נמל" מקום שהספינות חונות שם) כבר היתה חשיכה.
- שאלו ר' אלעזר זר' יהושע זר' עקיבא את רבן גמליאל, האם מותר
להם לרדת מהספינה ולהכנס לתוך העיר, האם כבר היו בתוך התחום
בכניסת השבת.
- השיב להן רבן גמליאל, דמותר להם לרדת מהספינה ולהכנס לעיר,
דהיה לו משקפת (קנה חלול מתוקנת למדת צפיית אלפיים אמה)
והסתכל בה, וראה שכבר היו בתוך התחום קודם שחשיכה.
- מי שייצא חוץ לתחום ברשות ב"ד, כגון שייצא לעדות החודש, או
להציל.
- ממקום שנאמר לו, יש לו אלפיים אמה לכל רוח, משום שייצא ברשות.
ותנן במסכת ראש השנה פ"ב מ"ה דרבן גמליאל הזקן התקין שכל
היוצא ברשות יש לו אלפיים אמה לכל רוח, כדי שלא ימנעו עיצמם

מלהציל.

- דין זה נקרא "הבלעת תחומין" שאם האלפיים אמה שנתנו לו נכנס לתוך התחום, כאלו לא יצא, ומוותר לו ללכת לביתו, היוצא לצורך מצוה לכו"ע אומרים "הבלעת תחומין".
- "אם היה בתוך התחום, כאילו לא יצא"
- תיבת "שכל" כמו "וכל" דמצינו עוד קולא למי שיוצא להציל ברשות, שמוותר לקחת עמם עד סוף האלפיים את הכלי מלחמה, ולא העריכום להניח שם את הכלי מלחמה, וטעם הדבר, שמא ירגישו בהם האויבים, ורדפו אחריהם, ואין כלי מלחמה בהם להציל.
- "שכל היוצאין להציל חוזרין למקומן"
- היה בא בערב שבת בדרך מחוץ לתחום, ושב לנח, ולא ידע שכבר נכנס לתחום, ועמד בליל שבת, וראה שהוא סמוך לעיר, וכבר נכנס לתחום.
- "מי שישב בדרך ועמד וראה וזרי הוא סמוך לעיר"
- ר' מאיר סובר כיון שלא היתה לו כוונה לקנות שביתה בעיר, דהא לא ידע שהוא בתחום, קנה שביתה במקומו, ויש לו משם אלפיים אמה, אבל לא יכנס בכל העיר.
- "הואיל ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס, דברי רבי מאיר"
- ר"י סובר כיון שהיה בתחום קונה שביתה בעיר, אף שלא נתכוון לכך, והולך בכל העיר, וחוצה לה אלפיים אמה.
- "ר' יהודה אומר יכנס"
- ר' יהודה מביא ראיה שר' טרפון סובר כמוהו, דהיה מעשה עם ר' טרפון שבא מהדרך ונכנס לתחום ולא ידע, ולא התכוון לקנות שביתה בעיר, ונכנס בכל העיר.
- "אמר רבי יהודה מעשה היה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוון"
- ריב"ג סובר שחפצי הפקר שאין להם בעלים, קונים שביתה במקומו, ויש להן אלפיים אמה לכל רוח ממקומו, ואדם שימצא את החפץ בשבת, אינו יכול להזליכו עד מקום שיכול לילך, אלא אלפיים אמה ממקום החפץ. אדם הישן נחשב כהפקר, כמו שחפץ הפקר אין לו דעת בעלים, דאין לו בעלים, כמו כן ישן אין לו דעת בשעת קניית השביתה, וכיון שריב"ג סובר שחפצי הפקר קונים שביתה במקומו, ה"ג האדם שהוא הפקר קנה שביתה במקומו, ויש לו אלפיים אמה
- "מי שישן בדרך ולא ידע שחשכה, יש לו אלפיים אמה לכל רוח, דברי רבי יוחנן בן גוריי"

לכל רוח.

חכמים סוברים שחפצי הפקר אינם קונים שביתה, ומי שזוכה בהן מוליכן למקום שהוא יכול לילך, ממילא אדם הישן שנחשב להפקר לא זכה שביתתו במקומו, ויש לו רק ארבע אמות. חכמים סוברים דארבע אמות שנותנים לו הוא לכל רוח, דהיינו שבסה"כ יש לו שמונה אמות.

ר' אליעזר חולק על חכמים וסובר דיש לו ארבע אמות בלבד, וסובר עוד שאת הארבע אמות אין לו בצד אחת, אלא שני אמות מכל צד שלו.

ר' יהודה חולק על ר' אליעזר וסובר דיכול לבחור את הארבע אמות לאיזה צד שירצה.

ר' יהודה מודה לר' אליעזר, דבסך הכל יש לו ארבע אמות, ולכן לאחר שבירר את הארבע אמות, אין יכול לחזור ולברור ד' אמות אחרים.

קאי אמשנה ה', שנים שהיו בדרך, וישנו עד שחשיכה, דלפי חכמים יש לו ארבע אמות לכל רוח, והיו עומדים רחוק זה מזה שש אמות, ויצא ששני אמות מכל אחד מובלע בתוך של חברו, ולפי ר"א דיש לו רק ב' אמות מכל צד, מיירי שרחוקים זה מזה ג' אמות.

מותר להם לאכול יחד בתוך ב' אמות המשותפות, ובלבד שיזהרו שלא להוציא חפץ או אוכל שבתוך ד' אמות של חברו לתוך ד' אמותיו.

שלשה שהיו בדרך וישנו עד שחשיכה, יש לכל אחד ארבע אמות לכל צד, והאמצעי מובלע ארבע אמותיו שבכל צד עם חבריו, משתמש עם כל אחד באמות המשותפות, אכן שני החיצונים אסורין להשתמש יחד, דיש ביניהם מרחק של שמונה אמות, ויש כאן חידוש שלא גזרו שמא יוציא אחד מהחיצונים משל החיצון האחד, לתוך החיצון השני.

– "וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות"

– "ר' אליעזר אומר זהו באמצען"

– "ר' יהודה אומר לאיזה צד שירצה ילך"

– "ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו"

– "היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה"

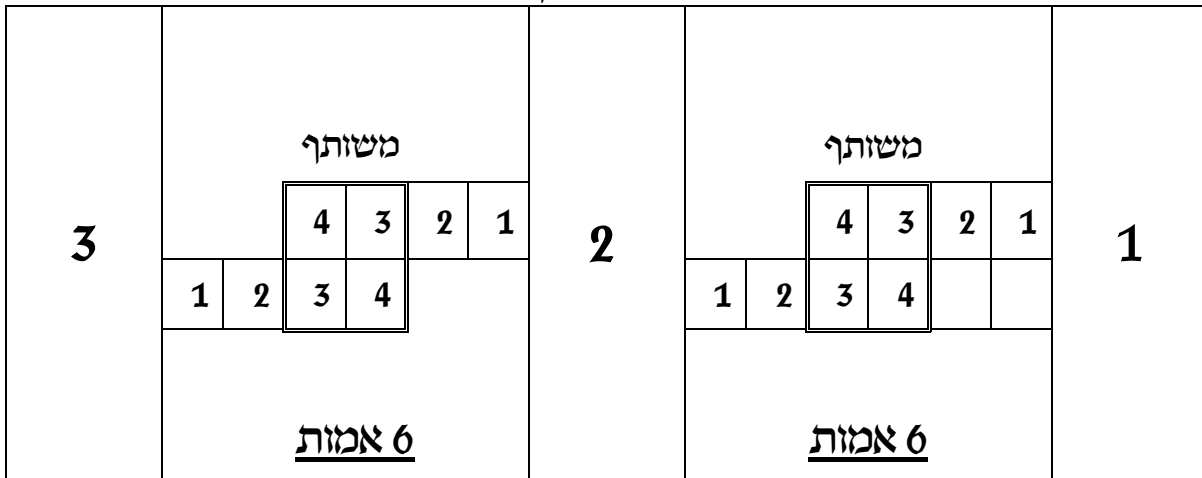
– "מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חברו"

– "היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהן, הוא מותר עמהן, והן מותרין עמו ושנים החיצונים אסורין זה עם זה"

משנה

ד'

היו שלשה בדרך:

שלש חצרות:

חצר 3

פתח לרה"ר

חצר 2

פתח לרה"ר

חצר 1

פתח לרה"ר

ר' שמעון אומר שהדין הקודם של שלשה שהיו בדרך והאמצעי מובלע ביניהן, דומה לדין הבא, ודין שניהם צריך להיות שווה, השלש חצירות אף שפתוחות זו לזו, כיון שכל אחת יש לה יציאה נפרדת לרשות הרבים מחצירו, ואין צריך לעבור דרך חציר חבירו, אינם צריכים לערב יחד, ואינן אוסרות זו על זו, וכל אחת מותרת לטלטל מביתו לחצירו, ואם רצו לערב יחד, יכולים, כיון שפתוחות זו לזו.

– "אמר ר' שמעון למה הדבר דומה, לשלש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים"

שתי החיצונות שעירבו עם האמצעית מותרות לטלטל מהאמצע לצדדין, ומהצדדין לאמצע, אבל שתי החיצונות אסורות לטלטל מזו לזו, כיון שלא עירבו יחד, ולא גזרו שמא יוצאו אחד מהחיצונים, מזה לזה [ואף שבכל פעם שעושים עירוב חצרות ונתנו עירובן במקום אחד, מותרין כולן לטלטל בכל החצרות, ומדוע כאן אסור לטלטל בין

– "עירבו שתיהן עם האמצעית, היא מותרת עמהן, והן מותרות עמה,

ושתיים החיצונות
אסורות זו עם זו”

שני חצרות החיצונות, מביא התפא”י דמירי הכא ששני החיצונים נתנו את עירובן בשני בתים באמצעי, אכן אם יתנו את העירוב בבית אחד באמצעי שפיר יכולים לטלטל בכל החצרות]. חכמים בברייתא חולקים על ר’ שמעון וסוברים דכולם אסורות, דגזרו שמא יוציאו החיצונות מזה לזה, וטוען להם ר’ שמעון, הלא דין שלשה חצרות דומה לדין שלשה בדרך, ובשלשה בדרך מודים אתם שהחיצונים מותרין עם האמצעי ולא גזרו, ומדוע בחצרות גזרו, השיבו לו חכמים, דבשלשה בדרך הם שלשה יחידים, ואם יבואו להוציא שנים החיצונים, האמצעי יזכיר להם שלא להוציא, אבל בשלש חצרות, שהם רבים, לא ישימו לב אנשי האמצעי להזכיר לאנשי החיצון שלא להוציא לחיצון השני, כיון שהם הרבה אנשים, לא ידע מאיזה חיצון הוא, לומר לו שהוא מהחיצון השני.

- משנה**
ד'
- “מי שבא בדרך – וחשכה לו והיה מכיר אילן או גדר”
- “ואמר שביתתי – תחתיו, לא אמר כלום”
- “שביתתי בעיקרו – מהלך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפיים אמה, ומעיקרו ועד ביתו אלפיים אמה, נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה”

אדם שבא בדרך ורואה שעוד מעט חשיכה, ומקומו עד ביתו יש לו יותר מאלפיים אמה, ואם יקנה שביתה במקומו, לא יוכל להגיע לביתו, ורוצה לקנות שביתה בעוד אלפיים אמה, שממש יוכל להגיע לביתו, אלא שהיה עייף ורוצה לנוח במקומו, וצריך שאותו מקום יהיה מסוים, שידע בדיוק היכן קונה שביתה, ולכן אמר דהיה מכיר שם “אילן או גדר” ומירי שיכול להגיע לאילן והגדר קודם שתחשך.

מירי שהאילן רחב יותר משמונה אמות, היות ולא פירש איזה ארבע אמות בחר, דאמר שביתתי תחת האילן, לא קנה שביתה, ובמקומו נמי לא התכוון לקנות שביתה, אין לו אלא ארבע אמות, אבל אם יש תחת האילן ז’ אמות קנה שביתה, דהאמה האמצעית זודאי קנה.

אבל אם אמר שקונה שביתה בעיקר האילן, דהיינו בגזע, שפיר קנה שביתה, דהוי מקום מסוים, ויכול לילך עד האילן, ומהאילן עד ביתו עוד אלפיים אמה, נמצא הזלך לצד אחד ארבעת אלפים אמה, ויש כאן חידוש במשנה, דמי שבא בדרך הקלו לו לקנות שביתה באמירה.

- משנה י** – "אם אינו מכיר, או שאינו בקי בהלכה"
- אם אינו מכיר אילן או גדר, ואינו יכול לקנות שביתה במקום מסוים, או שאינו יודע את ההלכה של מי שבא בדרך שיכול לקנות שביתה באמירה.
- משנה ט** – "ואמר שביתתי במקומי, זכה לו מקומו אלפיים אמה לכל רוח"
- עיין בתיו"ט (1) שדן מה החידוש במשנה זו, (2) לא צריך שיאמר בפה "שביתתי במקומי" דעצם זה ששזבת שם, זכה לו מקומו, אלא כיון שבמשנה זו איירי באופן שצריך לומר שביתתי במקום פלוני, נקט נמי הכא שיאמר שביתתי במקומי.
- "עגולות, דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס"
- ר' חנינא סובר דנותנים לו אלפיים אמה לכל צד אף באלכסון, ממילא זה יוצא עגולות, (ועיין ברע"ב שלומד זאת מדרשה בערי מקלט).
- "וחכמים אומרים מרובעות, כמין טבלח מרובעת, כדי שיהא נשכר לזויות"
- חכמים סוברים, דמרבעים את האלפיים אמה, ואז יוצא שמרויח את הפינות, דבאלכסון זה יוצא יותר מאלפיים אמה, דכל אלכסון הוא שלישי יותר, (ועיין ברע"ב מה שחכמים דורשים מערי מקלט).
- משנה ט** – "וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו"
- בציור זה של בא בדרך אמרו שדינו כעני שאין לו פת, דהתירו לו חכמים לערב ברגליו, כלומר שנמצא שם בעצמו, ואף שיש לו פת, הוי כמו שאין לו פת, כיון שהוא בדרך וחשיכה לו, והוא עייף לרוץ שם הקלו לו (תיו"ט), וכיון שיכול לערב ברגליו, הקלו לו בדרך עוד קולא, שאם אינו יכול להגיע לשם, שיערב באמירה.
- "אמר רבי מאיר אנו אין לנו אלא עני"
- וזו היא שיטת ר' מאיר, שעיקר עירוב בפת, אלא שחקילו לעני שאין לו פת, ולמי שבא בדרך לערב ברגליו, וזהו "אין לנו" דין של מערב ברגליו "אלא עני", שחקלו לו.
- "רבי יהודה אומר, אחד עני ואחד עשיר"
- ר' יהודה סובר דעיקר עירוב ברגל, ולחכי בין עני ובין עשיר, לכתחילה מערבים ברגלים.
- "לא אמרו מערבין בפת, אלא לחקל על העשיר, שלא יצא ויערב ברגליו"
- ודין עירוב בפת הוא קולא שחקילו חכמים לעשיר שקשה לו ליצאת ולהיות שם בעצמו, שיוכל לערב על ידי שליח, שיניח פת עבורו.

- משנה י"א** – "מי שייצא לילך לעיר שמערבין בה" – "מי שייצא" מעירו בשליחות אנשי עירו, להניח עבורו ועבורם עירוב שיוכלו למחרת "ללכת לעיר" סמוכה "שמערבין בה" שאפשר ללכת שם על ידי עירוב.
- "זהחזירו חבירו" – זפגש אותו חבירו, ואמר לו שאין כדאי לו ללכת לתחום, משום שמאוד חם בדרך, או שמאוד קר, וזהחזירו לביתו ולא הניח את העירוב.
- "הוא מותר לילך, וכל בני העיר אסורין, דברי רבי יהודה" – ר' יהודה סובר דהשליח יש לו דין של בא בדרך, כיון שהחזיק בדרך לקנות שביתה, אלא שאינו יכול להגיע לשם, קנה שם שביתה באמירה, שרוצה לקנות שם, ומותר למחרת לילך שם, אבל בני העיר שלא החזיקו בדרך, ורצו לקנות שביתה על ידי פת, זפת לא הניחו שם, לא קנו שם שביתה.
- "רבי מאיר אומר כל שהוא יכול לערב ולא עירב, הרי זה חמור גמל" – ר' מאיר מסתפק אם יש לו דין של בא בדרך וקנה שביתה במקום שרוצה לערב, והפסיד אלפיים אמה מהצד השני, או שמא אין לו דין של בא בדרך ודינו כעשיר, כיון שהיה יכול לערב בפת, וקנה שביתה כאנשי העיר, ואין לו אלפיים אמה מחוץ לתחום, ולכן מספק מפסיד אלפיים אמה שמשני הצדדים, והרי הוא כחמור גמל, שהחמור מושכו קדימה, והגמל מושכו לאחור.
- משנה י"א** – "מי שייצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס" – אדם שייצא חוץ לתחום אמה אחת, אף שיש לו ארבע אמות לכל רוח לפי חכמים, אם כן יוצא שהוא מובלע בתוך תחום שבת, כיון שמותר לו להכנס ג' אמות בתחום העיר, לא אומרים כיון שנכנס נכנס, ויכנס בכל העיר, דלא אומרים "הבלעת תחומין" (ורק לעיל במשנה ג' אמרינן הבלעת תחומין, דיצא לצורך מצוה).
- "רבי אליעזר אומר שתיים יכנס, שלש לא יכנס" – ר' אליעזר סובר דאף שייצא לדבר הרשות אומרים "הבלעת תחומין" ומותר לו להכנס בכל העיר, אלא שר' אליעזר לשיטתו שנותנים לו שתי אמות מכאן ושתי אמות מכאן, יוצא דרך כשיצא שתי אמות מחוץ לתחום הוא מובלע בתחום, ויכנס, אבל בייצא שלש אמות חוץ לתחום, כיון שמותר לו לילך לצד התחום רק שתי אמות, הרי אינו מובלע בתחום, ולא יכנס לעיר.
- "מי שהחשיך חוץ" – מי שבא בדרך, וכשנעשה חשיכה היה מחוץ לתחום אמה אחת, לא יכנס בכל העיר, אלא יש לו אלפיים אמה ממקומו שקנה שם שביתה

(תיז"ט תפא"י).

לתחום אפילו אמה

אחת לא יכנס"

אפילו אם הוא נמצא רחוק מהתחום חמש עשרה אמות יכנס בכל העיר, דבאמת כבר נמצא בתוך התחום.

– "רבי שמעון אומר
אפילו חמש עשרה
אמות יכנס"

המשוחות (=המודדין, ונקראו משוחות, על שם שמודדין בחבל הנקרא "משיחה") עושים סימן בסוף תחום שבת "עד כאן תחום שבת" ואין מצמצמין (=ממציין) את המידות לעשות את הסימן ממש בסוף האלפיים, אלא מכניסים לתוך התחום ט"ז אמה.

– "שאין המשוחות
ממציין את המידות"

מפני שאנשים טוענין לפעמים וכשרואים מרחוק את הסימן, אינם מבחינים, ויצאים בטעות מחוץ לתחום וחוזרים בלא שידעו שייצאו חוץ לתחום, אמנם כשהרחיקו את הסימן מהתחום ט"ז אמה, הרי גם כשייצא בטעות וחזר, הא באמת לא יצא מהתחום, וכיון שכן, מי שבא מחוץ לתחום, שהיה אונס, התירו לו להכנס, משא"כ מי שייצא מהתחום, וראה שייצא מהתחום, ונמצא בתוך הט"ז אמה, לא התירו להכנס, כיון שהיה צריך להזהר ולתת בדעתו שלא יצא.

– "מפני הטוענין"

התיז"ט מביא מרשי זהר"ר יונתן, מדוע קבעו דווקא ט"ז אמה, משום שאין מודדין אלא בחבל של חמישים אמה, נמצא שלא אלפיים אמה צריך ארבעים חבלים, וכל חבל וחבל מתמעט שתי אחיזות, שזזה תופס מכאן וזה תופס מכאן, וכל אחיזה הוא טפח, וחצי אצבע, יוצא של ארבעים חבלים מתמעט שמונים טפחים ועוד ארבעים אצבעות שהם עשר טפחים, ובסה"כ הם תשעים טפחים, שהן ט"ז אמות.